

HAIKU

λίμερικ

Limerick

και

χαϊκού

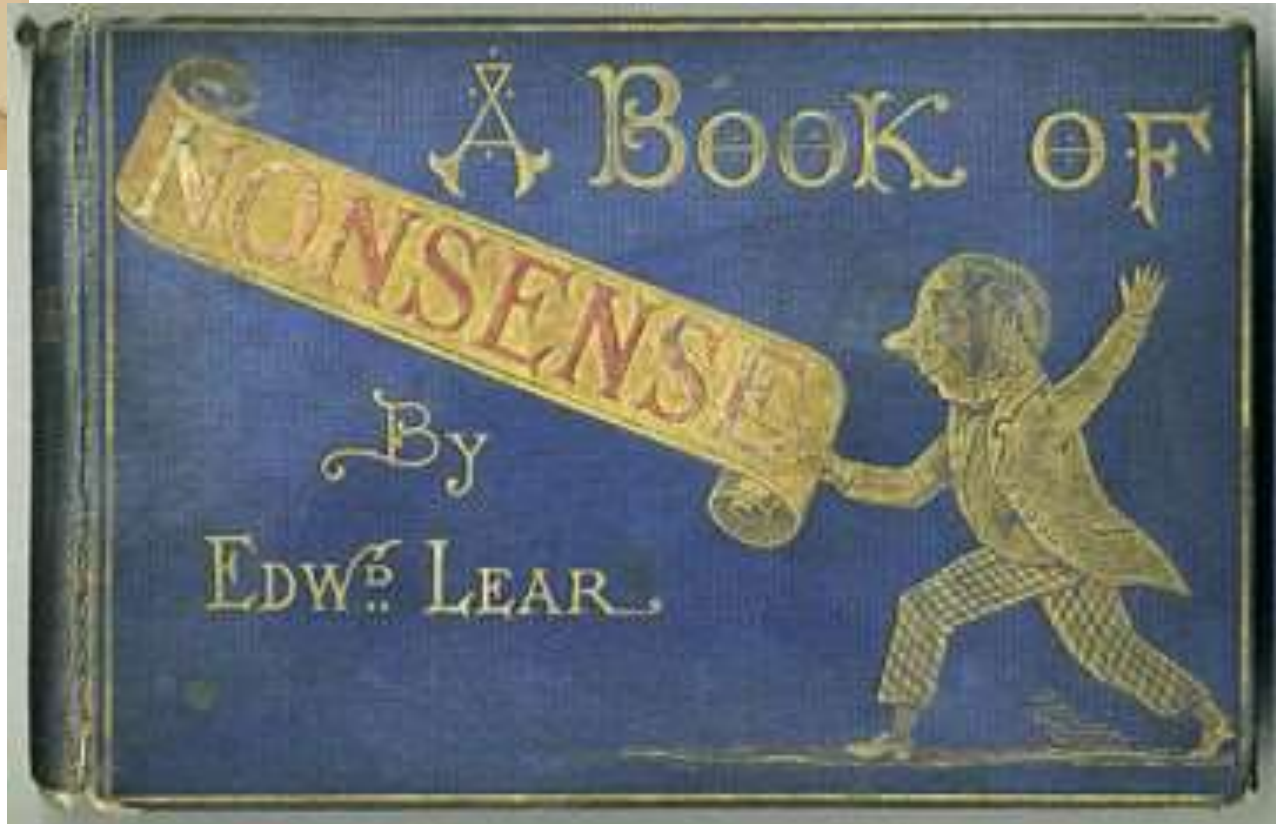
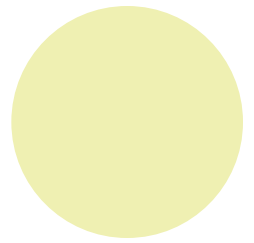
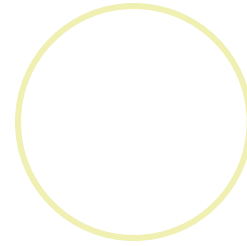
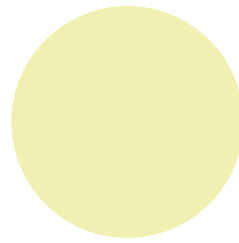
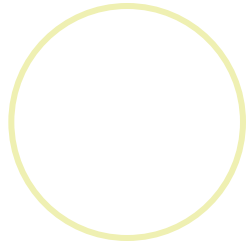
{επιμέλεια παρουσίασης: Μαρία Παπαλεοντίου, Φιλολόγος}

Limerick - Λίμερικ

- **Ορισμός:** πεντάστιχο σατιρικό ποίημα.
Σύμφωνα με τον Gianni Rodari (1994), είναι ένα είδος του «παράλογου» συστηματοποιημένο και κωδικοποιημένο και εγγλέζικο.
- **Ορολογία** - Ο Γ. Σεφέρης πρότεινε δύο ελληνικά ονόματα για το limerick:
 - **Λιμερίκι** (ηχητική παραφθορά του limerick)
 - **Ληρολόγημα** (νεολογισμός με βάση το επίθετο του Edward Lear, Άγγλου λογοτέχνη, που έγινε γνωστός για τα λίμερικ που έγραψε)

Limerick - Λίμερικ

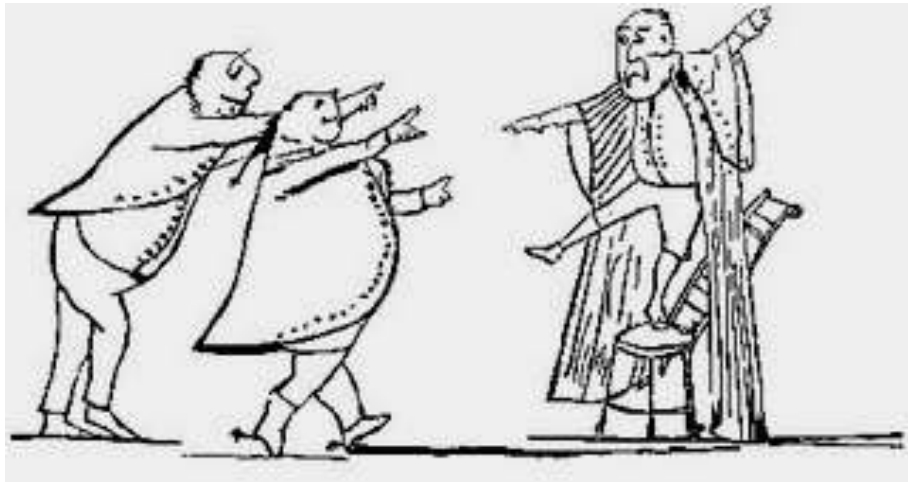
- **Προέλευση:** Αγγλική Παιδική Λογοτεχνία, με ρίζες από παραδοσιακές - λαϊκές ποιητικές φόρμες (nursery rhymes).
- **Τομή:** το έργο του Edward Lear "The book of Nonsense", 1846 («Το βιβλίο των ανοησιών»). Πρόκειται για α-νοηματικά /ά-λογα ποιηματάκια που συνοδεύονται από εικονογράφηση του Lear. Το έργο αυτό πρόσφερε στην Ποίηση μια ανάλαφρη, παιχνιδιάρικη διάσταση και μια πρωτόγνωρη ελευθερία.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Limerick>

Λίμερικ του Edward Lear (μτφρ. Γ. Ευθυμιάδης), <http://efthymiades.blogspot.com>

Έναν παράξενο άντρα από τη Δύση
Με στολισμένο ρούχο είχανε ντύσει
Τον ρωτούσανε «Σου κάνει;»
Κι απαντούσε «Σα φουστάνι!»
Ο δύστροπος ο άντρας απ' τη Δύση.

Λίμερικ του Edward Lear (μτφρ. Γ. Ευθυμιάδης),

<http://efthymiades.blogspot.com>

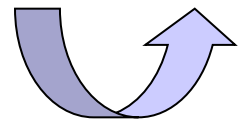

Ένας άντρας απ' τη Χάγη
Με το νου τρέλες παράγει
Κι έφτιαξε ένα μπαλόνι
Στο φεγγάρι είχε τιμόνι

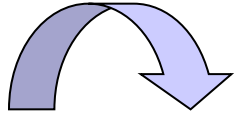
Ο πλανεμένος άντρας απ' τη Χάγη.

Λογοτεχνική κριτική και λίμερικ

- Αρχικά, αρκετοί μελετητές αντιμετώπισαν το λίμερικ επιφυλακτικά έως και απορριπτικά (ότι λ.χ. αφήνει τελικά στην ψυχή του παιδιού ένα κενό και δεν οικοδομεί μέσα του κάτι θετικό).
- Σύγχρονοι μελετητές, όμως, επισημαίνουν την αξία του μέσα στις δυνατότητες της λογοπλασίας, του χιούμορ και του ρυθμού που το διακρίνουν.

Λογοτεχνική κριτική και λίμερικ...

- Τονίζουν τη διδακτική αξία που ανακαλύπτεται στην αποδυνάμωση στερεοτύπων της γλώσσας και στην ανατροπή του προσδοκώμενου.
- Ο Gianni Rodari, μάλιστα, το θεωρεί ως ιδανικό ποιητικό είδος στη σχολική τάξη, τόσο ως ακρόαση, απαγγελία-αποδοχή όσο και ως τρόπο δημιουργικής έκφρασης από τα παιδιά.

(Καρακίσιος Α., 1996)

Χαρακτηριστικά του λίμερικ

- Υπακούουν πάντοτε στις **ίδιες ποιητικές συμβάσεις** που προσδιορίζουν θέματα μορφής και περιεχομένου:
 - Συντομία κειμένου, ελαφρά ή πικάντικα θέματα, απρόβλεπτο και αναστοχαστικό κλείσιμο.
 - Πεντάστιχα στιχουργήματα
 - Ομοικαταληξία κατά ομοιόμορφο τρόπο (στίχοι: 1ος -2ος και 5ος, 3ος - 4ος)

Δομή ενός λίμερικ

- **1ος στίχος**: παρουσίαση πρωταγωνιστή
- **2ος στίχος**: βασική ιδιότητα ή παραξενιά του πρωταγωνιστή
- **3ος + 4ος στίχος**: ενέργειες πρωταγωνιστή και αντιδράσεις περιβάλλοντος (πλοκή - εξέλιξη δράσης)
- **5ος στίχος**: παραλλαγή του 1ου στίχου - κλείσιμο ιστορίας με ένα επίθετο κατάλληλο νοηματικά αλλά ταυτόχρονα εντυπωσιακό και ευρηματικό.

Ένα παράδειγμα...

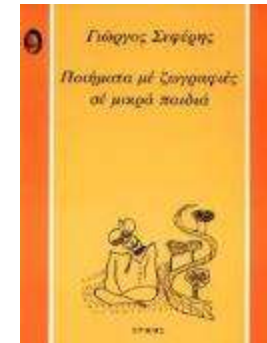
- Ένα λimerick της Λιάνας Αρανίτου με την καθιερωμένη δομή:

**Ήτανε μια γριά που ζούσε στο Μπαλί
και κάθε μέρα έπαιζε ανάποδα βιολί
καθισμένη πάνω σε καλί μαγικό
συναυλίες έδινε στο γαλλικό ουρανό
Η ΟΡΧΗΣΤΡΟΦΙΛΗ αυτή γριά απ' το Μπαλί.**

(Καρακίτσιος Α., 1996)

Έλληνες συγγραφείς λίμερικ

- Γιώργος Σεφέρης («Ποιήματα με ζωγραφιές σε μικρά παιδιά», με σκίτσα του ιδίου):

Είτανε μια κοπέλα στο Πεκίνο
Που 'λεγε πάντα: «Δος μου κι απ' εκείνο»
Και σαν της τα δώσαν όλα
έσκασε σαν πασαβιόλα
και την κλάψανε πολύ στο Πεκίνο.

Έλληνες συγγραφείς λίμερικ

- **Λιάνα Αρανίτου (ποιητική συλλογή «19 παράλογα και ένα με 2 άλογα»):**

Ένας σκαντζόχοιρος χοντρός που έμενε στα Σπάτα

Έτρωγε μόνο αυγά βραστά και τα 'θελε μελάτα

έπινε όμως τα αυγά σαν να 'τανε νεράκι

Κι απ' τα πολλά του τα κιλά έμοιαζε - γουρουνάκι

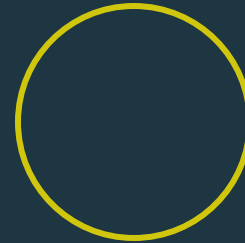
Ο ΛΑΙΜΑΡΓΟΣΚΑΝΤΖΟΧΟΙΡΟΣ που έμενε στα Σπάτα.

Έλληνες συγγραφείς λίμερικ

- Καίτη Σταθούδη:

Θέλω να σε παντρευτώ, είπε το χωριό στην πόλη,
να ζήσουμε τα δυο μαζί στης φύσης το περβόλι!
Δέξου, λοιπόν το δώρο μου χίλιους ασκούς αέρα,
Το νέφος σου να διώξουμε, να λάμψεις μέχρι πέρα!
Αχ, το πονόψυχο χωριό που σκέφτεται την πόλη!

[Η οδοντόβουρτσα]

Μια οδοντόβουρτσα σκληρή μέσα στο
ποτηράκι,
τα δόντια του αφέντη της βαρέθηκε
λιγάκι.
Σ' ένα σκουλήκι των δοντιών τηλεφωνεί
και λέει:
«Τα δόντια σάπισέ του τα ώστε
να μη με θέλει!»
Η ΔΟΛΙΟΤΡΙΧΗ* οδοντόβουρτσα από
το ποτηράκι.

Λιάνα Αρανίτου

(πηγή: Ανθολόγιο Α' & Β' Δημοτικού, ΟΕΔΒ,
Αθήνα 2006, σ. 54)

- Το ποίημα όπως το έγραψε και το ζωγράφησε ο Γ. Σεφέρης.

[Είτανε* μια κοπέλα
απ' τη Σάμο]

Είτανε μια κοπέλα απ' τη Σάμο
που έχωσε το δεξί της στην άμμο
και με τ' άλλο το χέρι
εκρατούσε ένα αστέρι
ετούτη η κοπέλα απ' τη Σάμο.

Γιώργος Σεφέρης

Τα δύο ποιήματα που διάβασες λέγονται λίμερικ*. Είναι ποιήματα διασκεδαστικά, παιχνίδια της γλώσσας και της φαντασίας. Μπορείς να φτιάξεις το δικό σου λίμερικ αρκεί να παρατηρήσεις τον πίνακα και να συμπληρώσεις τις φράσεις.

Αλέκος Φασιανός
«Ο πρωινός ποδηλάτης»

1. Ήταν(κάποιος)
2. που(κάτι του συνέβαινε)
3. όμως(κάτι έκανε)
4. και(κάτι είπε)
5.(βρες ένα περίεργο επίθετο γι' αυτόν).

(πηγή: Ανθολόγιο Α' & Β' Δημοτικού, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006, σ. 55)

Έτανε μια μικρή από τη Βραζιλία
που φώναζε: «Για πες μου, Βράζει, Ηλία,
το σινάπι που 'χα βάλει
προχτές βράδυ στο τσουκάλι
για να κάνει ποδόλουτρο η Κυρία;».

Λίμερικ του Γ. Σεφέρη

(πηγή: *Γλώσσα ΣΤ΄*, βιβλίο μαθητή, α΄ τεύχος, ΟΕΔΒ,
Αθήνα 2006, σ. 79)

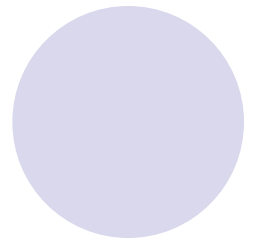
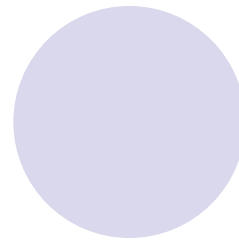
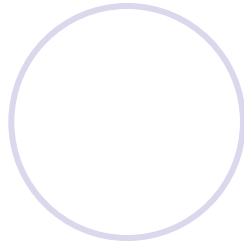
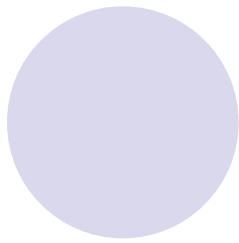

Ένα ψηλό αγόρι από την Ισπανία
έπαιζε κλακέτες με μανία
και έπεσε στο πάτωμα
και έπαθε αιμάτωμα
το τρελό τ' αγόρι από την Ισπανία.

Ένας νέος απ' την Κίνα
δεν πλήρωνε το ενοίκιο του μήνα,
τον πετάξαν απ' το σπίτι
και του έσπασε η μύτη
του κακόμοιρου του νέου από την Κίνα.

(Στυλιανός Στυλιανού, 2008-2009)

Ενδεικτική βιβλιογραφία για λίμερικ:

- Αφιέρωμα: Χιούμορ και παιδική λογοτεχνία, Περιοδικό *Διαβάζω*, 1994, τ. 336.
- Γρόσδος Στ., Ντάγιου Ευγ. (2003). *Γλώσσα και Τέχνη*. Εκδ. Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Καρακίτσιος Α. (1996). *Ποίηση για μικρά παιδιά. Τα Limerics*. Θεσσαλονίκη: Προμηθεύς.
- Μιχαηλίδου Μ. (2004). *Νίκος Καζαντζάκης - Γιώργος Σεφέρης. Δύο κορυφαίοι Λογοτέχνες γράφουν για παιδιά*. Λευκωσία.
- Rodari G., (1994). *Γραμματική της φαντασίας*, Αθήνα: Τεκμήριο.
- Σεφέρης Γ. (1992). *Ποιήματα με ζωγραφιές σε μικρά παιδιά*. Αθήνα: Ερμής.

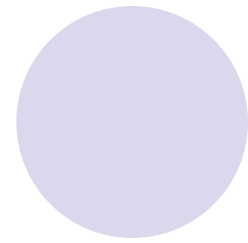
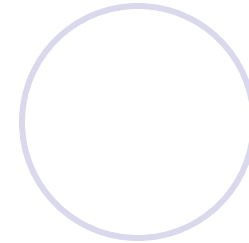
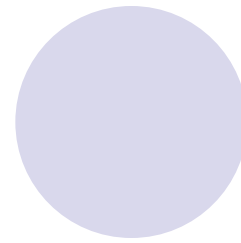
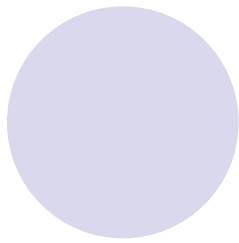
www.haiku.gr

- Μαθαίνοντας γι' αυτό «το λίγο που το καθιστά περισσότερο»

(Robert Browning)

- «Το χαϊκού είναι ένα ποίημα εικόνων, ένα ποίημα που εκφράζει το κάλλος μέσα από συγκεκριμένες εικόνες ή περιστατικά»

(Έζρα Πάουντ)

Είναι δυνατόν;
κόκκινο με πράσινο;
ναι, μια γλαδιόλα!

<http://aerapatera.wordpress.com>

Χαϊκού

- Ορισμός:

- Είναι ένα υπερβολικά σύντομο ποίημα. Πρόκειται για ποιητικό είδος που προέρχεται από την ιαπωνική λογοτεχνία και λόγω της συντομίας του μπορεί να χαρακτηριστεί «ακαριαίο» ποίημα.

(Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, Ιωάννης Παρίσης, Νικήτας Παρίσης, εκδ. ΟΕΔΒ Αθήνα, 2004)

Χαϊκού

- **Χαρακτηριστικά γνωρίσματα:**

- Αποτελείται από τρεις μόνο στίχους, 17 συνολικά συλλαβές (5-7-5 συλλαβές, συνήθως, ανά στίχο).

*Βουλιάζει ο κόσμος
κρατήσου, θα σ' αφήσει
μόνο στον ήλιο.*

(Γ. Σεφέρης)

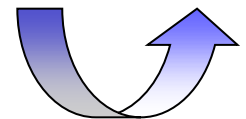
Χαϊκού

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

- Συντομία, νοηματική πυκνότητα αλλά και σαφήνεια, ευστοχία.
- Προσπαθεί να συλλάβει και να εκφράσει την ουσία μιας στιγμής μέσα από μια απλή εικόνα.
- Σημαντική θέση έχουν η φύση, οι εποχές και τα χρώματα, ενώ το νόημα μερικές φορές αποκτά δευτερεύουσα σημασία.
- Τα ρήματα χρησιμοποιούνται, συνήθως, σε χρόνο ενεστώτα για να αποδώσουν την αίσθηση, το συναίσθημα και τη διάθεση μιας παροντικής στιγμής.

Μια επισήμανση...

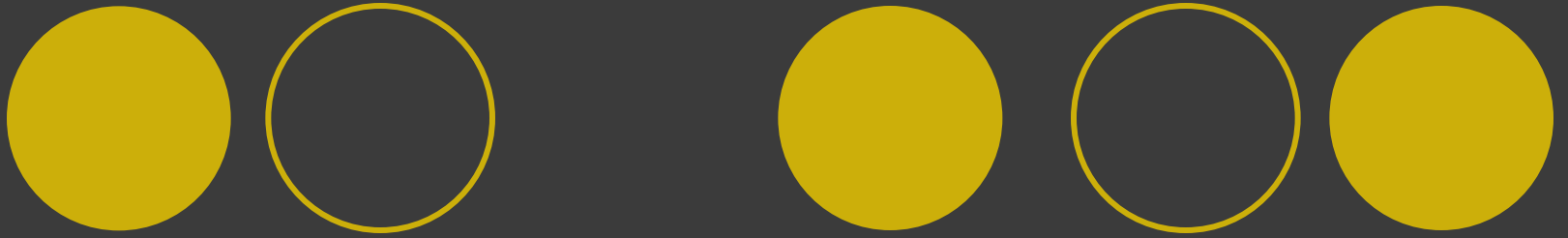
- Υπό την αυστηρή έννοια του όρου για να χαρακτηριστεί ένα ποίημα ως χαικού, θα πρέπει να πληροί κάποιους κανόνες /κριτήρια:
 - ο περιορισμός των 5, 7, 5 συλλαβών ανά στίχο.
 - η λέξη εποχής, η οποία υποδηλώνει σε ποια εποχή ή χρονική στιγμή εντάσσει ο ποιητής το χαικού (π.χ. τα άνθη κερασιάς δείχνουν την άνοιξη, το χιόνι τον χειμώνα κτλ.).

- η λέξη που προκαλεί μια στιγμιαία παύση· στα αγγλικά χαϊκού αντικαθίσταται με σημεία στίξης (·, ! :) στο τέλος της πρώτης ή της δεύτερης γραμμής.
- ο κανόνας της μιας ανάσας (να μπορεί ο αναγνώστης να διαβάσει το χαϊκού μεγαλόφωνα, χωρίς να πάρει δεύτερη ανάσα).
- ο κανόνας για περιορισμένη χρήση αντωνυμιών (ή για πλήρη απουσία τους) κ.ά.

<http://www.lexima.gr/lxm/read-538.htm>

Παραινέσεις του Matsuo Basho (Μπασό),
του πιο γνωστού Ιάπωνα ποιητή των χαϊκού:

- «Μάθε τους κανόνες και μετά ξέχασέ τους»
(αφού μαθητεύσεις, δηλαδή, πρώτα σ' αυτούς, μετά να τους ξεπεράσεις).
- «Αν θες να μάθεις για το πεύκο, πήγαινε στο πεύκο,
και αν για το καλάμι στο καλάμι. Και ξέχνα τον εαυτό
σου, για να μην επιβληθείς στο αντικείμενο και δεν
μπορείς να το γνωρίσεις. Η ποίησή σου θα κυλήσει
αβίαστα όταν εσύ και το αντικείμενο θα γίνετε ένα -
όταν θα έχεις βυθιστεί τόσο βαθιά εντός που θα
καταφέρεις να δεις την κρυφή του λάμψη».

<http://www.lexima.gr/lxm/read-538.html>

Ιαπωνικά χαϊκού

- Λιμνούλα παλιά,
ο βάτραχος στον ήχο
πηδά του νερού..

Matsuo Basho

- Και το αηδόνι
κάποιες μέρες δε βγαίνει,
άλλες δυο φορές.

ΚΙΤΟ

http://www.geocities.com/lal_iotisgr/haiku.html

Το χαϊκού στην Ελλάδα...

<http://www.lexima.gr/lxm/read-538.html>

- Πρώτος εισηγητής του χαϊκού στην Ελλάδα ο Γιώργος Σταυρόπουλος:

Μαύρο χελιδόνι
σε παλιό πατάρι
φτεροκοπάει.

«Τρίστιχα», 1925

- Ουσιαστικός εισηγητής ο Γιώργος Σεφέρης:

- Στάξε στη λίμνη
μόνο μια στάλα κρασί
και σβήνει ο ήλιος.

- Τα δάχτυλά της
στο θαλασσί μαντίλι
κοίτα: κοράλλια.

«Δεκαέξι Χαϊκού», γρ.
1929 και μετά (δημ.στο
Τετράδιο Γυμνασμάτων)

Το χαϊκού στην Ελλάδα...

- Τώρα σηκώνω
μια νεκρή πεταλούδα
χωρίς φτιασίδι.

Γ. Σεφέρης

- Άδειες καρέκλες
τ' αγάλματα γύρισαν
στ' άλλο μουσείο.

Γ. Σεφέρης

Το χαϊκού στην Ελλάδα...

- Ὑπνος του νερού
στα μάτια σου κοιμάται
το χρυσό βράδυ.
(Δ. Αντωνίου)
- Ψηλή γυναίκα
μου ρίχνεις τον ίσκιο σου
και σουρουπώνω.
(Μ. Γκανάς)

- Πλάι στην πέννα
πέντε μαλωμένοι, να
τα δάχτυλά μου.
(Χρ. Τουμανίδης)
- Μικρά ψαράκια
τα λόγια ταξιδεύουν
μέσα στα φιλιά.
(Ζωή Σαβίνα)

Είτε βραδιάζει
είτε φέγγει
μένει λευκό
το γιασεμί.

Γ. Σεφέρης

«Αδελφή πρες μου,
τι είναι ο Θεός
κι η μυγδαλιά ανθισε.»
Νίκος Καζαντζάκης

Όλοι χωράμε
οι ζωντανοί κι οι νεκροί
ς' ένα ποίημα
Γιώργης Παυλόπουλος

Κάτω απ' τις κερασιές
δεν υπάρχουν
ξένοι
(Κομπογιάσι Τσασα)

Γράφουμε χαϊκού!

- 2 Διάλεξε μια εικόνα της φύσης για καθεμία από τις εποχές του χρόνου. Ζωγράφισε στο τετράδιό σου αυτές τις εικόνες και γράψε δίπλα τους από ένα χαϊκού. Διάβασε τι έκανε η Μελίνα.

Χειμώνας

Πέφτουν νιφάδες.
Μέσα σε λευκά φύλλα
ένα σπουργίτι.

Μελίνα

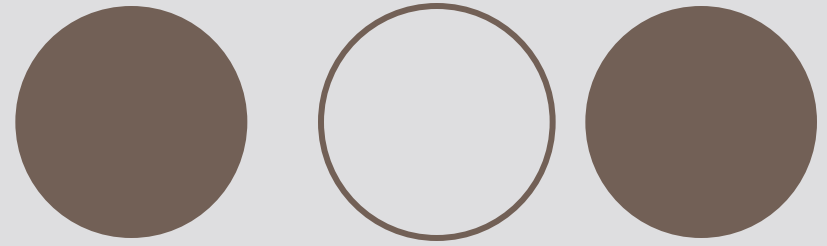
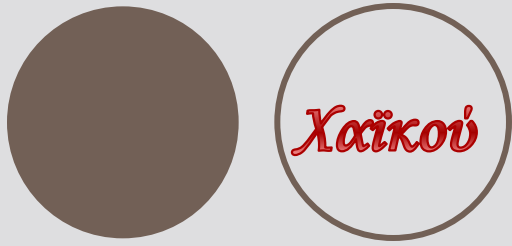

(πηγή: Γλώσσα Γ', α' τεύχος, τετρ. εργασιών, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006, σ. 68)

- «Όταν η δασκάλα μάς είπε ότι θα μάθουμε χαϊκού, όλοι κάναμε σαν τρελοί από τη χαρά μας, γιατί νομίζαμε ότι θα είναι κάτι σαν το κουνγκ-φου. Τα χαϊκού, όμως, είναι γιαπωνέζικα ποιηματάκια. Η δασκάλα μάς διάβασε μερικά, και ένα απ' αυτά μιλούσε για έναν κήπο στο φεγγαρόφωτο, για μια ιτιά και για άγρια μούρα. Άρχισα, λοιπόν, να προσέχω τι λέει. Τελικά, αποφάσισα ότι μου αρέσουν πολύ τα χαϊκού.»

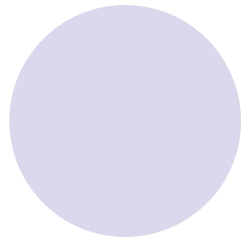
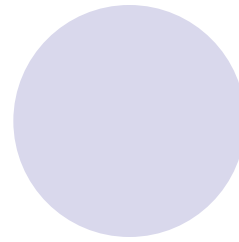
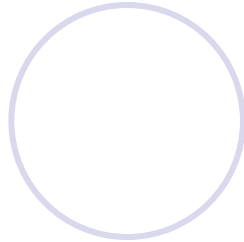
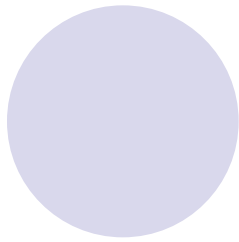
<http://www.lexima.gr/lxm/read-538.html>

- Όλος ο κόσμος
δεκαεφτά συλλαβές.
Τραγουδά, μπορείς!

(Χρ. Τουμανίδης)

Ενδεικτικά για το χαϊκού:

- Καρύδα Ελ. (2006). *Τα χαϊκού στο σχολείο. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση μέσα από την ποίηση*. Αθήνα: Δαρδανός.
- Μανιάτης Γ. *Χαϊκού - Χαϊκού*, δημ. 01/02/2006 στο www.lexima.gr (<http://www.lexima.gr/lxm/read-538.htm>)
- Σαβίνα Ζ. (2002). *Παγκόσμια ανθολογία χαϊκού. Τα φύλλα στο δέντρο ξανά*. Εκδ. 5+6.
- Τουμανίδης Χρ. (1996). *Ανθολογία Ελληνικού Χαϊκού*. Εκδ. Δελφοί.
- www.haiku.gr (Ελληνικός Κύκλος Χαϊκού)
- CD "δεκαέξι χαϊκού και άλλες ιστορίες". Sigmatropic